

15 MAART 1915.

AFLEVERING 22.

NADruk VERBODEN.

Opgericht door E. HEIMANS, J. JASPERS Jr. en JAC. P. THIJSSE.

REDACTIE

J. HEIMANS, AMSTERDAM.

JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

ADRES DER REDACTIE:

JAC. P. THIJSSE, BLOEMENDAAL.

UITGAVE VAN:

W. VERSLUYS TE AMSTERDAM.

ADMINISTRATIE:

2e OOSTERPARKSTRAAT 223, AMSTERDAM

Prijs per jaar f 4.80.

KULTUUR VAN IN 'T WILD LEVENDE VOGELS

1913—1914.

(Vervolg van blz. 449).

VI. 'T NUT VAN NEST-KASTJES, IETS OVER VOGELTAAL, EN NOG WAT ANDERE DINGEN.

HET is, na wat ik nu al eenige jaren over nestkastjes schreef, wel niet meer noodig, 't nut van die instrumentjes te betoogen. De genoemde feiten spreken voor zich zelf. Toch heb ik nog een paar dingen te vermelden, die buiten de grenzen van O. N. Oord te vinden waren. Behalve dan de lange lijst van liefhebbers op de eerste bladzijde van dit opstel genoemd, nestelen daar nog Boomkruipertjes, Roodborstjes, Vliegenvangers en naar wat ik hoorde ook wel Winterkoninkjes ¹⁾ en Kwikstaartjes. En dan vind je er 's winters nog menigeen in slapen: Winterkoninkjes, Bastaardnachtgalen, Geelgorzen, Groote gele Kwikstaart en Merels.

¹⁾ Een mededeeling van den Heer M. C. Mulock Houwer te Zierikzee.

En 'k twijfel geen oogenblik, of een grooter aantal waarnemers zou deze lijst spoedig kunnen verlengen. Zoo word ik zelfs al weken lang 's middags even gewaarschuwd met een paar korte, heldere scherpe stooten van den Gr. Bonten Specht, in mijn tuintje aan den buitenkant van de stad. Dan kijk ik uit en zie, daar verdwijnt hij in een van de nestkastjes. „Goeden nacht!” heeft hij geroepen. Wie goede kastjes wil hebben, moet ze kunnen schoonmaken. 't Deksel mag niet van natuurhout zijn, dat spoedig scheurt, maar dient van bewerkt hout en soliede met asfaltpapier omgeven te zijn, zooals dat op de foto's te zien is. Voor dit onderwerp verwijs ik al weer naar 't vroeger genoemde boekje.

Je beleeft vreemde dingen op plaatsen waar, en dat is nagenoeg overal 't geval, gebrek aan broedholen is. Stel je voor: ik haal een gebruikt nestje uit en vind daaronder een doode Koolmees, die daarin dus den vorigen winter gestorven was. De nieuwe eigenaar, geen kans ziende 't doode lichaam te verwijderen, had zijn nest er boven op gebouwd. Elders in precies 't zelfde geval had een musch hopeloos beproefd 't uitgedroogde ding naar buiten te werken. Welnu, je moet je weten te behelpen: hij had het geheel boven tegen 't deksel weten aan te drukken en daar was de stijve mummie wel zoo goed te blijven hangen. Een aardige troonhemel!

En al even aardig is, als 't 's winters erg koud wordt, 't verschijnen van de Zwarte mees op den voederbak aan mijn huis. Deze soort kwam vroeger nooit in Wageningen voor, want 't is een echte naaldhoutbewoner. Maar tegenwoordig wordt hij er op zijn zwerftochten bij verschillende voederbakken waargenomen. Het is al weer een gevolg van onze nestkasten, dat meerdere belangstellenden dezen kleinen duikelaar eens van nabij kunnen bezien.

En omstreeks begin Augustus vindt men er de jonge Vleermuizen in, soms 8 bij elkaar. Als je nu zoo'n vleermuis uit 't eene kastje verjaagt vliegt zij linea recta naar een ander en dat kun je een heele poos volhouden; zij weet ze allen te hangen. Zij is in haar omgeving precies zoo goed thuis als de vogels; ook haar vinden we elk jaar in dezelfde gebiedjes terug. Op kastje No. . . . ligt gewoonlijk de Nachtzwaluw te slapen, elders liggen er duiven- of lijsternesten bovenop en in een heel bijzonder model, bepaaldelijk daartoe vervaardigd, heb ik zelfs een Merel zien ronddraaien, om te zien, of de ruimte hem groot genoeg was. Alles wat ik vroeger schreef over de inrichting der kastjes, de vliegopening, die elke vogel bepaald prefereert, over drink- en voederbakken heeft zich in de latere jaren staande gehouden. Van den voederbak moet ik nog een kleine bijdrage leveren. n.l. dat ik daar 1 Jan., 26 Maart en 6 Oct. 1913 en volgende dagen een Notenkraker aantrof, die zich aan het hennepzaad te goed deed. Wie aantekening heeft gehouden van deze vogels zal vinden, dat ze omstreeks 6 Oct. algemeen in ons land werden waargenomen, op de andere dagen voorzoover ik weet niet. Wie in den winter eenigen tijd geregeld 't bezoek aan de voederbakken waarneemt en weet wat daar in de omgeving gebroed heeft, komt ongetwijfeld tot de conclusie, dat 't troepje van 30 à 40 dat er bij koud weer vrij geregeld om de 10 à 15 min.

verschijnt, niet meer en niet minder is dan de bewoners van de buurt. Ze gedragen zich ook als zoodanig, ik bedoel, er is gewoonlijk een stelletje bij, dat voortdurend aan 't krakeelen is, persoonlijke antipathie alzoo; deze gunnen elkaar geen plaats aan den disch, waar ruimte is voor wel een 15 tal tegelijk. Ik heb zelfs den indruk gekregen, dat 's avonds ieder naar zijn eigen kastje terugkeert en ik krijg steeds meer de overtuiging, dat al die individutjes elkaar kennen, misschien zelfs elkaars adres wel weten.

Eén groote vraag is daarbij nog te beantwoorden, waar ik nog maar steeds geen licht in zie. Waar zijn hun jongen? Is hun aantal tegen den winter reeds

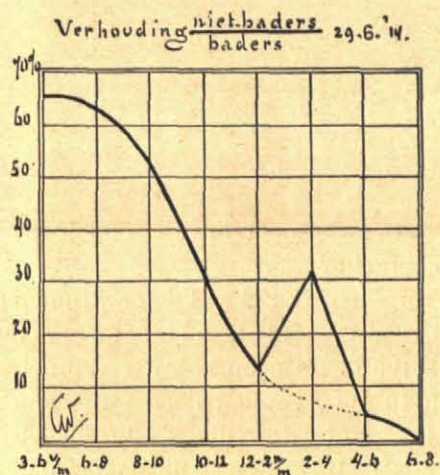
Notekraker; 6 October 1913 en volgende dagen aan den voederbak.

zoodanig weggestorven, dat de vermeerdering al niet meer opvalt, of zijn ze elders? Zijn ze in Augustus of September weggebracht?

Ook den drinkbak mag ik in dit opstel niet vergeten. 'k Zal niet de ervaringen die 'k vroeger beschreef en die zich trouw herhalen, opnieuw uitmeten, maar een paar nieuwigheden mogen toch wel even geboekstaafd. De eene betrof een proef, om te zien of de vogels zich aan harige rupsen te goed zouden doen. Bij den Haag had ik in de duinen eenige nesten van de Bastaard-satijnvlinder uitgesneden en toen de rupsen waren uitgekomen nam ik eens een twintigtal mee naar den drinkbak. Midden in den bak verankerde ik een plankje van 2 dM. in 't vierkant en daarop plaatste ik de slachtoffers, grootere en kleinere. Van uit de hut ging ik na wat er gebeuren zou. Nu, dat viel niet mee! De vogels vonden oorspronkelijk

de geschiedenis wel wat vreemd: die rupsen, die maar niets deden dan zoeken naar de plaats, vanwaar ze die ellendige plank zouden kunnen verlaten! Pas na wel bijna twee uur waagde zich een Koolmees op het vlot en even later een Gekraagd Roodstaartje. Beiden namen één van de kleinste rupsen weg. Toen kwam iets onverwachts: Een van de rupsen rolde zich op, liet zich van de plank vallen en drijvende op z'n vacht, liet hij zich door een heerlijk zefiertje naar den rand van den vijver blazen, waar hij na eenig gespartel vasten voet kreeg. Hiermee was de proef veroordeeld, want ik mocht O. N. O. niet blootstellen aan een plaag van dit diertje. Later heb ik het met een mij verstreken rupsenbak opnieuw beproefd, maar ook deze methode eischt en meer tijd en meer voorbereiding dan mij past. Toch hoop ik gelegenheid te erlangen, deze proef uitgebreider en beter voort te zetten. De drinkbak heeft ons al heel wat van nabij doen zien, denk nog maar eens aan den Zanglijster, die er het materiaal voor de binnenvoering van z'n nest bereidde. En die grappige Groene! en die twee Hermelijntjes, die er om de beurt in rondzwommen!

Een andere ervaring was de reeds even aangeroerde van 29 Juni 1914. We sliepen dien nacht in 't bosch! Het had dagen lang geregend, de grond was door en door vochtig. En koud! We konden niet slapen van de kou, die langs onze knieën streek. 's Morgens even over twee stonden we op. Er hing een dichte nevel. Tegen drieën viel heel zacht 't zonlicht door, gouden waden drevén in de struikvalleien tusschen de hoogere boomen, die hun toppen reeds zacht geroerd voelden. Toen gingen we op post bij den drinkbak. 't Was tegen vieren, toen de eerste vogel kwam kijken en weer verdween zonder te drinken of te baden. Om de twee uren losten we elkander af en wat we zagen laat zich 't kortst in getallen uitdrukken.

Tijd.	Aantal baders.	Aantal dat kwam kijken en niet baden of drinken.	Dit in % van het aantal baders.
3-6 v/m.	12	8	67 %
6-8	25	16	64 %
8-10	19	10	52 %
10-12	20	6	30 %
12-2 n/m.	42	6	14 %
2-4	22	7	31 %
4-6	54	3	6 %
6-8½	37	0	0 %

Totaal 231

56

Als we deze getallen even in teekening brengen blijkt het nagenoeg een mathematische serie te zijn. En daar staat in te lezen, dat 's morgens vroeg 't

water den vogels veel te koud was, dat 't om 10 uur, toen de zon er op ging schijnen, langzamerhand beter werd, dat 't 's middags veel te warm was en dat de heerlijkste tijd om een bad te nemen 's avonds voor bedtijd was. Me dunkt voor een klimatoloog zijn deze getallen om van te watertanden!

Ik herhaal hier nog even, dat onder al de vogels nagenoeg geen jongen waren, die anders in dezen tijd van 't jaar zoo'n groot deel van de bezoekers vormen. We hebben eens gezien, dat zoo'n spiksplinternieuwe snuiter voor 't eerst te water zou. Hij wou en toch was de eerste aandoening — 't zij dan van vrees of van kou — niet prettig, want boos trok hij zich terug! Schreeuwen! Maar iets geheimzinnigs dreef hem tot nieuwe pogingen en toen hij eenmaal even aan de aanraking van 't water gewoon was, moest ge eens zien, hoe lustig het er op los ging! Telkens en telkens kwam hij terug!

Dat onze nauwe aanraking met de vogels ons tenslotte ook iets heeft doen verstaan van hun taal, zal niemand verwonderen en 't volgende wensch ik vooral als leering van die vele aanraking in de vrije natuur beschouwd te zien. We weten, dat de vogel zingt, lokt en alarmeert. Nu is 't zingen in 't voorjaar een uiting van hun liefde; maar wat is 't zingen in den herfst, soms zelfs op een regenachtigen guren winterdag? als zoo'n vogeltje ergens weggescholen stilltjes zit te neuriën? Me dunkt, dat we in zoo'n geval met een middel tegen verveling te doen hebben.

Elders treft ons dat eigenaardig gemiesper van een grooten troep, die zich langs struiken en velden voortbeweegt, 'k geloof dat deze uitingen geen andere bedoeling hebben dan den troep bijeen te houden. Kraaien bedoelen hetzelfde, als ze bij mistig weer 's avonds naar hun slaapplaatsen trekken. Een voortdurend gekraak boven ons doet ons hunne aanwezigheid kennen.

Behalve dit kan de vogel ook angst en boosheid uitdrukken. Angst hoort iedere wandelaar, die in Juni op de geluiden in de natuur acht geeft. Waar we gewoonlijk onwillens de jongen naderen, die in tak of twijg, in hei of nog in het nest verscholen liggen, daar weerklinkt hun kort angstig geklaag, dat ons reeds tegemoet kwam ver voor we 't nest naderden en ons dikwijls nog vergezelt, nadat we het reeds lang voorbij zijn en... dat ons zoo kwellend, als we 't nest zoeken, misleidt.

Eigenaardig zegt de vogel wiens eieren in gevaar komen weinig, meestal zelfs in 't geheel niets, maar daarentegen is hij vaak erg boos, als we het nog in aanbouw zijnde nest naderen, ja ik heb zelfs te veel gevallen, om ze te kunnen miskennen, waarin we kwalijk werden bejegend, als we bij nestkastjes kwamen, waarin over eenige dagen met het nest zou worden begonnen. Ook 's winters worden we wel op dezelfde manier ontvangen. Maar 't aardigste geval van boosheid zie je, als 't wijfje tegen den wensch van het mannetje haar broedsel verlaat. Dat is wezenlijk opmerkelijk! Dan wordt het wijfje onder veel lawaai in cirkelvluchten naar 't nest teruggedreven, en bij Oeverzwaluwen heb ik eens gezien waar een wijfje zich telkens naar buiten waagde, dat ze ten slotte op den kop werd

getikt, zoodat ze in 't gras viel. Dan gaf ze den strijd op en ging naar binnen, maar na enkele minuten begon 't spelletje opnieuw, en zoodra was zij niet weer buiten of haar mannetje had haar in minder dan geen tijd in de gaten en midden in 't krioel der kolonie begon de jacht opnieuw, totdat... mijn tijd verstreken was. Vinken, Graspiepers, Geelgorzen hebben dezelfde eigenschap, evenals Kneutjes en nog verschillende anderen. Evenwel geloof ik, dat ook dit weer een individu-

Zwarte Mees o a. herkenbaar aan zijn witte streep over den kop.

e-ele eigenschap is, als soort-eigenschap heb ik het nog nimmer kunnen vaststellen. Een bijzonder vreemde eigenschap is 't niet en op zich zelf staat ze ook niet, denken we slechts aan de eigenaardige gewoonte van den Neushoornvogel, die zijn wijfje inmetselt.

't Volgende geval leert, dat een Koolmees ook kan roepen: „Hier naar toe.” 't Wijfje zat op haar eieren en op eenigen afstand sloeg ik acht op de bewegingen van het mannetje, dat haar geregeld voedsel bracht. Onverklaarbaar is me 't feit, dat 't wijfje 't naderen van het mannetje kon bemerken, hetgeen door een heel zacht gepiep van hare zijde, als 't ware met een zachte uiting van vreugde werd begroet. Plotseling ontzong 't mannetje den moed, om in mijne tegenwoordigheid verder z'n plicht te doen. Onbewegelijk ineengedoken, zat hij met z'n vrachtje in den bek minuten lang op dezelfde plaats, blijkbaar eenige gunstige

verandering in de situatie af te wachten. Toen vloog het wijfje uit, juist den verkeerden kant op en wel haast tegelijk klonk zijn korte „eenletter-grepige” roep: „Hier!” Direct waren ze zamen en kreeg het wijfje haar ontbijt.

Ook verstaan de vogels, 't bevel: Stilte! Wanneer de woelige, drukke jongen zich door hun kabaal aan een naderend gevaar zouden verraden, klinkt van de kant der ouders een kort maar krachtig - „Stil!” 't Bevel wordt op slag opgevolgd, maar moet na eenigen tijd wel eens herhaald. Ook dit verschijnsel kan

men bij andere dan holenbroeders telkenmale waarnemen; Grutto's en Kievieten geven al heele mooie bewijzen daarvan.

Eens kiekte ik een Zwarte mees, waarvan de jongen al bijna tot uitvliegen gereed waren. Dat kieken valt soms mee, soms tegen. Is 't toestel eenmaal opgesteld en verwijderen we ons, dan komen de ouders al spoedig eens kijken. Ze vliegen eens rond, en houden zich rustig of beginnen angstig te roepen. In 't laatste geval weet je dan, dat de kans op slagen vrij wel verkeken is. Ze vliegen weg en je ziet ze in langen tijd niet terug. Eindelijk, daar zijn ze! Uiten ze zich dan nog angstig, breek dan je toestel maar weer af, ze voeden toch niet en je brengt met te lang volhouden het leven der jongen in gevaar. Zijn ze evenwel kalm geworden, dan zal de kiek wellicht gelukken. Daar komt er weer eentje, 't mannetje. Hij roept: „Waar zit je?” en zie: daar komt ook 't wijfje! Nu gaat 't; ze steunen elkaar in dit moeilijke oogenblik. Eindelijk wipt er een naar binnen, de sluiters sloeg over. We zullen zien, wat op de plaat staat? 't Is een werk van ingespannen opletten, dat kieken. En elke vogel-fotograaf weet, dat als mannetje en wijfje tegelijk 't nest pogen te naderen, de kans van slagen merkbaar is toegenomen. Maar ik ben van 't onderwerp afgedwaald. Zoo ging 't meermalen: Als de eene kwam om voedsel te brengen dan riep hij eerst de andere. En deze roep heeft ook zoodanig den toon van een menschelijke vraag, dat ik al geïnformeerd heb of bij alle volken een vraag op dezelfde wijze wordt geïntoneerd. Dat is hier van belang. Immers als niet in de verschillende kultuurvormen der menschheid de vragende gedachte op dezelfde wijze wordt geïntoneerd, dan is 't à priori niet waarschijnlijk, dat ze bij dier-vormen zou voorkomen. Doch de indruk van vragen was voor mij ontwijfelbaar.

G. WOLDA.

(Wordt vervolgd).

EEN VERKENNING IN BRABANT.

(Vervolg van blz. 452).

HET stippellijntje op mijn kaart van 't punt waar het Rosepbeekje 't pad bezuiden het Tonven snijdt tot aan den grooten grintweg van Moergestel naar Oirschot, ziet er nog al nuchter uit, maar de werkelijkheid is allerbekoorlijkst. Het beekje stroomt door weilanden en langs akkers tusschen oevers, begroeid met allerlei heesters. Langs het pad en ook tusschen de akkers zelve zijn kleine strookjes begroeid met struikgewas en hier en daar een enkel eikje en daaronder al de mooie planten van het bosch. Die akkertjes en weiden zijn, wie weet hoeveel eeuwen geleden, uit het bosch uitgehouwen en nu hebben op de scheidingen en in de greppels de boschplanten stand gehouden tot op heden. Hier zag ik de eerste